

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

*Elektron nashr, 113 sahifa.
2026-yil, mart*

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODEL I	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEXANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEXANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakhmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI

Begamov S.X.

TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada aksiyadorlik jamiyatlari va hududlarning investitsion jozibadorligini investitsion faollik orqali baholashning kompleks yondashuvi ishlab chiqilgan. Tadqiqot investitsiya hajmi, iqtisodiy qaytim va risklar o'rtasidagi nisbatga asoslanib, statik reytinglar cheklovlarini bartaraf etadi. Natijalar hududlar investitsion siyosatini differensiallashtirish va resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: investitsion faollik, investitsion jozibadorlik, iqtisodiy qaytim, investitsiya riski, hududiy rivojlanish, aksiyadorlik jamiyatlari.

Abstract. The article proposes a comprehensive approach to assessing the investment attractiveness of joint-stock companies and regions based on investment activity. The methodology integrates investment volume, economic return, and risk indicators, overcoming the limitations of static rating methods. The results support more effective regional investment policy and resource allocation.

Keywords: investment activity, investment attractiveness, economic return, investment risk, regional development, joint-stock companies.

Аннотация. В статье разработан комплексный подход к оценке инвестиционной привлекательности акционерных обществ и регионов на основе инвестиционной активности. Оценка базируется на соотношении объема инвестиций, экономической отдачи и инвестиционных рисков. Полученные результаты позволяют повысить обоснованность региональной инвестиционной политики и эффективность распределения ресурсов.

Ключевые слова: инвестиционная активность, инвестиционная привлекательность, экономическая отдача, инвестиционный риск, региональное развитие, акционерные общества.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida hududlarning investitsion jozibadorligini to'g'ri baholash investorlar qaror qabul qilishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Investorlar hududni tanlash jarayonida nafaqat uning iqtisodiy salohiyati, balki hududiy rivojlanish strategiyasi, aholining daromad darajasi, infratuzilma holati hamda mahalliy boshqaruv organlari tomonidan olib borilayotgan iqtisodiy siyosatning bozor munosabatlariga mosligini kompleks tarzda tahlil qiladilar. Shu jihatdan hududlarning investitsion jozibadorligini aniqlash va baholash masalasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy adabiyotlarda hududlarning investitsion jozibadorligi mazmuni turli tushunchalar orqali talqin etilib, ushbu kategoriya ko'pincha investitsion iqlim, investitsion faollik, investitsion xatar, hududiy raqobatbardoshlik hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy tabaqalashuvi kabi atamalar bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. Biroq mazkur tushunchalarning o'zaro nisbatlari va investitsion faollik bilan real iqtisodiy natijalar o'rtasidagi bog'liqlik masalalari hali ham yetarli darajada aniqlashtirilmagan.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, mavjud baholash uslubiylarining aksariyati hududlarning investitsion jozibadorligini statik reytinglar asosida aniqlashga yo'naltirilgan bo'lib, investitsion faollikning iqtisodiy qaytim va risklar bilan o'zaro aloqasini to'liq aks ettira olmaydi. Natijada hududlar reytingining o'sishi real investitsion samaradorlik emas, balki tashqi omillar yoki boshqa hududlardagi pasayish hisobiga yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli investitsion jozibadorlikni hududlarning real investitsion faolligi orqali, ya'ni investitsiyalar hajmi, iqtisodiy natijadorlik va risklar o'zaro bog'liqligi asosida baholash zarurati vujudga kelmoqda.

Mazkur tadqiqot hududlar va aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini investitsion faollik orqali kompleks baholashga qaratilgan bo'lib, bunda statistik, integral va ekspert yondashuvlarni birlashtirgan holda investitsion muhitning holati va uning dinamik tendensiyalarini aniqlash maqsad qilib qo'yilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududlarning investitsion jozibadorligini baholash masalasi ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan bo'lsa-da, O'zbekiston sharoitiga to'liq mos keladigan yagona va universal uslubiyot hanzugacha shakllanmagan. Amaldagi tadqiqotlarda investitsion jozibadorlik asosan statistik ko'rsatkichlar, ekspert baholash va integral indekslar orqali aniqlanadi, biroq bu yondashuvlar hududlarning institutsional va iqtisodiy xususiyatlarini yetarli darajada aks ettirmaydi. Sh.I. Mustafakulov investitsion muhitni makroiqtisodiy barqarorlik va davlat siyosati uyg'unligida baholash zarurligini asoslaydi [1]. R. Karlibayeva aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy menejment va korporativ boshqaruv investitsion faollikning muhim omili ekanligini ko'rsatadi [2]. J.I. Karimkulov hududiy infratuzilma va xorijiy investitsiyalar oqimini investitsion jozibadorlikning asosiy manbai sifatida talqin etadi [3]. M.R. Boltabayev investitsiya hajmi bilan iqtisodiy qaytim o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik har doim ham mavjud emasligini ta'kidlaydi [4]. MDH, xususan Rossiya Federatsiyasi olimlari (I. Grishin, A. Shaxnazarov, I. Royzman) tomonidan qo'llanilgan reytingga asoslangan uslubiyotlar hududlararo taqqoslashda samarali bo'lsa-da, investitsion faollikning iqtisodiy qaytimi va risklar bilan integratsiyasini to'liq ochib bermaydi [5]. Shu sababli investitsion jozibadorlikni investitsion faollik, iqtisodiy qaytim va risklar uyg'unligi asosida baholovchi kompleks yondashuvni ishlab chiqish zarurati vujudga keladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda aksiyadorlik jamiyatlari va hududlarning investitsion faolligini baholashda kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi statistik tahlil, integral ko'rsatkichlar usuli, investitsiya qaytimi va risk nisbatiga asoslangan hisob-kitoblar hamda ekspert baholash elementlarini o'z ichiga oladi. Investitsion jozibadorlik va investitsion faollik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik hududiy va tarmoq kesimida aniqlanib, natijalar matritsali (kvadrantli) tahlil yordamida tasniflandi. Baholash jarayoni dinamik yondashuv asosida kamida besh yillik davr ma'lumotlari orqali amalga oshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, hududlarning investitsion jozibadorligini baholash investitsion faollik orqali amalga oshirilgandagina real iqtisodiy mazmun kasb etadi. Investitsion faollik investitsiya mablag'larining hajmi, ularning iqtisodiy qaytimi hamda mavjud risklar o'rtasidagi nisbat bilan belgilanadi. Shu bois mazkur tadqiqotda investitsion jozibadorlikni baholash hududlarning investitsion faolligi va investitsion faoliyat intensivligini aniqlashga asoslandi. Ushbu yondashuv hisob-kitoblarning murakkabligi bilan ajralib tursa-da, yakuniy natijalarning aniqligi va ishonchiligi oshirish imkonini berdi.

Investitsion faollikni miqdor jihatdan baholashda investitsiyalarning iqtisodiy qaytimi va risk darajasi o'rtasidagi nisbatdan foydalanildi. Hududning investitsion faolligi quyidagi formula orqali aniqlandi:

$$IF_j = \frac{IQ_j}{R_j}$$

bu yerda,

IF_j — j-hududning investitsion faolligi,

IQ_j — investitsiyalarning iqtisodiy qaytimi,

R_j — investitsiya risklarining integral ko'rsatkichi.

Iqtisodiy qaytim hududda faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy natijalari va avvalgi davrda asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi asosida hisoblandi:

$$IQ_{ij} = \frac{MS_{ij}}{I_{ij}}$$

bu yerda,

IQ_{ij} — j hududning i turdagi faoliyati bo'yicha iqtisodiy qaytim ko'rsatkichi;

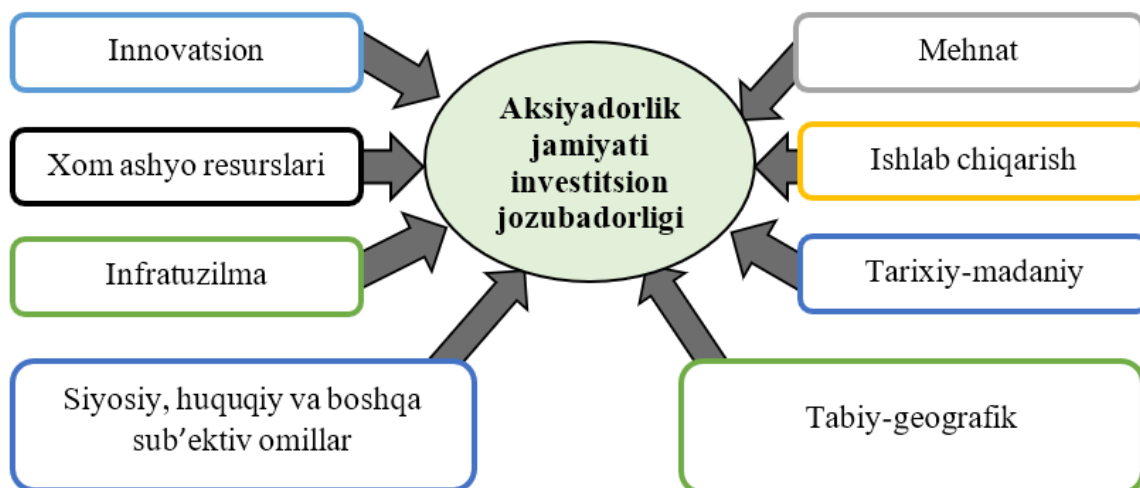
MS_{ij} — j hududning i turdagi faoliyati bo'yicha moliyaviy natijalari (foyda/zarar);

I_{ij} — o'tgan yillarda i turdagi faoliyat bo'yicha j hududga asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi.

Mazkur yondashuv investitsiyalar hajmi yuqori bo'lgan hududlarda har doim ham iqtisodiy samaradorlik yuqori bo'lavermasligini aniqlash imkonini berdi. Tahlil natijalariga ko'ra, ayrim hududlarda investitsiyalar o'sish sur'ati yuqori bo'lishiga qaramasdan, iqtisodiy qaytimning pastligi investitsion resurslardan foydalanish samaradorligi yetarli emasligini ko'rsatdi. Aksincha, nisbatan kam investitsiya jalb etilgan hududlarda yuqori moliyaviy natijalarga erishilgan holatlar ham kuzatildi.

Hududlarning investitsion faolligini baholashda faqat ekspert balliga asoslangan usullar yetarli darajada obyektiv natija bermasligi aniqlandi. Ekspert baholash usullari hududlar bo'yicha umumiy tasavvur berishi mumkin bo'lsa-da, ularning subyektivligi va yuqori xarajat talab etishi baholash natijalarining ishonchligini cheklaydi. Shu sababli tadqiqotda asosiy e'tibor davlat statistika ma'lumotlariga asoslangan iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilmaviy ko'rsatkichlarga qaratildi. Statistik yo'l bilan o'lchab bo'lmaydigan ayrim omillar esa ekspert salmog'i orqali to'g'rilandi.

Hududlarning investitsion faolligi shakllanish mexanizmini ochib berish maqsadida investitsion faollik modeli ishlab chiqildi (1-rasm).

1-rasm. Aksiyadorlik jamiyati investitsion faolligi¹

Mazkur rasmda investitsiyalar hajmi, iqtisodiy qaytim va risk omillarining o'zaro bog'liqligi hamda ularning investitsion faollikka ta'siri tizimli ravishda aks ettirilgan. Ushbu model investitsion jozibadorlikni faqat natija emas, balki jarayon sifatida baholash imkonini beradi.

Tahlilning keyingi bosqichida hududlar investitsion faolligi matritsali (kvadrantli) usul asosida baholandi. Bunda gorizontaal o'qda iqtisodiy qaytimning o'sish darajasi, vertikal o'qda esa asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning o'sish sur'ati joylashtirildi. Natijada hududlar «rivojlanayotgan yetakchilar», «e'tibor talab qiluvchi», «to'xtab qolgan yetakchilar» va «autsayer» guruhlariga ajratildi (1-jadval).

1-jadval. Matritsa usuli orqali hududlarning investitsion faolligini (raqobatbardoshligini) baholash namunasi²

Investitsiya darajasi, %	Yuqori	«Yuqorilab borayotgan liderlar» (3 – rang)	«E'tibor talab qiladigan» (2 – rang)
		Hududlarning kvadrantlar bo'yicha taqsimlanishi	Hududlarning nomlanishi
	past	«Rivojlanishdan charchagan (to'xtab qolgan) liderlar» (4 – rang)	«Autseyderlar» (1 – rang)
		Hududlarning nomlanishi	Hududlarning kvadrant bo'yicha taqsimlanishi
	yuqori	Iqtisodiy qaytim (natijadorligi), o'sish darajasi (p.p.)	Past

Ushbu tasnif hududlarning investitsion siyosatini differensiallashtirish va resurslarni maqsadli yo'naltirish imkonini berdi.

Investitsion faollikni yanada aniqlashtirish maqsadida miqdoriy va sifat jihatdan olingan natijalar integratsiyalashgan holda yakuniy reytingga keltirildi. Ushbu bosqichda hududlarning integral ko'rsatkichlari ekspert salmog'i asosida to'g'rilanib, investitsion muhit faolligi xaritasi shakllantirildi (2-jadval).

1 Muallif ishlanmasi

2 Muallif ishlanmasi

2-jadval. Investitsion muhit faolligi xaritasi³

Faoliyat	Joylashuvi	Hisob-kitob
«Investitsion natijadorlik» bo'yicha 1-raqamli hudud/tumanning joylashuvi (iqtisodiy qaytim ko'rsatkichi)	4 rang bo'yicha kvadrant «Rivojlanishdan to'xtab qolgan liderlar»	hudud/tumanning (4) kvadrant bo'yicha rangi «ekspert salmog'i/vazni» (0.20) ko'paytiriladi
Navbatdagi raqam bo'yicha hududlarning joylashuvchi №...	kvadrant...	hudud/tumanning (...) kvadrant bo'yicha rangi ekspert salmog'i/vazni ko'paytiriladi...(1,...)
Ushbu jadvalning 3 ustuniga muvofiq hudud/tumanning o'rtacha arifmetik qiymati keltirib chiqariladi		bu yerda, N – kvadrant bo'yicha hudud/tumanning rangi; E – «ekspert salmog'i (vazni)» ko'rsatkichi varianti; V – variantlarning taqsimlanish miqdori.

Natijalar hududlar investitsion faolligining vaqt bo'yicha barqarorligini baholash hamda keyingi SWOT-tahlil uchun muammoli nuqtalarni aniqlash imkonini berdi.

Umuman olganda, olingan natijalar investitsion jozibadorlikni baholashda investitsion faollik, iqtisodiy qaytim va risk omillarini integratsiyalashgan holda qo'llash eng maqbul va obyektiv yondashuv ekanligini tasdiqlaydi. Taklif etilgan uslubiyot hududiy investitsion dasturlarni ishlab chiqishda real muammolarni aniqlash va investitsion iqlimni yaxshilash bo'yicha asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil natijalari hududlar va aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini baholashda investitsion faollikni (iqtisodiy qaytim va risk nisbatida) asosiy mezon sifatida qo'llash zarurligini ko'rsatdi. Ekspert balliga tayanuvchi reytinglar umumiy tasavvur bersa-da, subyektivlik va dinamikani yetarli aks ettirmasligi sababli yakuniy xulosani to'liq asoslab bera olmaydi. Shuning uchun baholashda 5 yillik dinamik qatorlar asosida iqtisodiy qaytim, investitsiya o'sishi, jon boshiga investitsiya va infratuzilma kabi ko'rsatkichlarni majburiy kiritish taklif etiladi. Matritsali (kvadrantli) tasnif natijasida hududlar uchun differensial siyosat zarurligi aniqlanadi: "e'tibor talab qiluvchi" va "autsayer" guruhlarida investitsiya samaradorligini oshirish hamda risklarni kamaytirish choralariga ustuvorlik berish lozim. "Rivojlanayotgan yetakchilar"da esa investitsiya oqimini barqarorlashtirish va yuqori qo'shilgan qiymatli loyihalarni ko'paytirish maqsadga muvofiq. Yakuniy reytingni shakllantirishda statistika + ekspert salmog'i kombinatsiyasi saqlanib, natijalar investitsion muhit faolligi xaritasi orqali muntazam monitoring qilinishi tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Hududiy investitsiya dasturlari va ularning ijrosi bo'yicha tahliliy ma'lumotlar. – Toshkent, 2019–2024.
2. Mustafakulov Sh.I. O'zbekistonda investitsion muhit jozibadorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish: DSc diss. avtoref. – Toshkent, 2017.
3. Karlibayeva R. Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy menejment tizimini samarali tashkil etish yo'llari: DSc diss. avtoref. – Toshkent, 2018.
4. Karimkulov J.I. Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni rivojlantirish yo'nalishlari: DSc diss. avtoref. – Toshkent, 2019.
5. Boltabayev M.R. Ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish va investitsion faollikni oshirish mexanizmlari: PhD diss. avtoref. – Toshkent, 2020.
6. G'ozibekov D.X. Investitsiyalarni moliyalashtirish va ularning iqtisodiy samaradorligini baholash. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2016.
7. Karimov N.G'. Hududiy iqtisodiyot va investitsiya siyosati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
8. Grishin I.V. Investitsion privilekatelnost' regionov: metodologiya otsenki. – Moskva: Finans i statistika, 2015.
9. Shaxnazarov A.G. Investitsionnaya strategiya i regionalnoye razvitiye. – Moskva: Nauka, 2014.
10. Royzman I.I. Risk i effektivnost' investitsiy. – Moskva: Infra-M, 2016.
11. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1998.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100